

constituțională, au fost ocupați cu lucrul mare, care lucru i-a fost patriei de asemenea de mare folos. Și tocmai de aceea salut din punctul meu de vedere pe regim și pe terenul acesta. De ce ăci și fac eu aceasta? Fiindcă este o faptă netăgăduită psihologică, că, dacă în etatea noastră așezată oarecare idee înaltă, aflătoare în noi și nutrită cu toată convingerea sufletului nostru, se află de corectă și se realizează printr'un regim constituțional și printr'un corp legiuitoriu, atunci intră în peptul nostru oarecare mod liniștitoriu de satisfacție, și că atunci trebuie să dăm expresiune ideii sublimă nutrită de noi și să o răspundim în cercurile cele mai îndepărtate fără nici o considerație laterală. Adevărat, on. casă, eu țin de una din acele datorințe, ce noi inteligența aparținătoare diferitelor naționalități, trebuie să împlinim, ca noi să clarificăm după datorință poporul incredințat conducerei noastre, că prin intrarea în vigoare a legii acesteia limba noastră de naționalități nu se neglijează. Făcând noi aceasta cu sinceritate, satisfacem numai datorinței noastre patriotice. (Aprobare viud).

Să mi fie permis, a mă ocupa în concreto cu acest proiect de lege. (Să audim!)

Deja în vremea veche diceau Romanii: „*Omnis lex est juxta litteras et juxta sensum interpretanda*,” și mai târziu a ăci aceasta și un bărbat foarte învățat Montesquieu în opul său „*L'esprit des lois*,” unde el a spus aceasta foarte pe larg. Ca și ori-ce lege și proiectul de lege prezentat poate fi și trebuie luat în considerație din două puncte de privire. Unul este interpretarea literală, celalalt direcția spirituală. Să vedem deci, ce conține proiectul acesta de lege după înțelesul literal?

Paragrafi cuprinși în două secțiuni voiesc să ofere cetățenilor, ce trăiesc în patria aceasta, calea, modul și ocaziunea, ca fiii lor să învețe limba statului în timpul cel mai potrivit pentru scopul acesta, în copilărie, și voiesc să introducă învățământul obligatoriu al limbii maghiare în scoalele populare, ce după părerea mea este foarte corect.

Proiectul de lege grigescă mai departe, ca celor ce doresc a păși pe cariera de învățatură să li se dea ocaziunea, a și însuși limba maghiară, pentru ca să poată mai târziu și instrua limba maghiară. Dar proiectul de lege în înțelesul său literal merge încă mai departe. El se îngrijește și de aceia, cari astăzi fungează deja ca învățători, și dacă ei nu cunosc limba maghiară, ele le dă patru ani pentru însușirea ei. De oare-ce deci proiectul de lege și cu privire la naționalitățile, ce trăiesc în patria noastră, este tescat cu îngrijire și părintesce eu îl primesc. (Aprobare viud).

Aici este locul, unde cu permisiunea on. Casă pot răspunde la unele observări ale onor. domn deput. Zay. (Să audim!) Onor. d. deput. ne-au clasificat, cine ar fi aceia, cari acceptează proiectul de lege, și de cari s'ar țină acesta. Între altele nu pot trece cu vederea observarea, că sunt de aceia, cari numai de aceea primesc proiectul de lege, fiindcă așteaptă ce-va de la regim sau pentru a ajunge ce-va de la acesta. Mă rog de escusare, d-le deputat, însă aceasta observare a D-Vstre din parte mi nu o pot accepta, și eu o resping (Viud aprobare generală) cu atât mai mult, pentru-că eu stimez foarte pe regim și primesc proiectul de lege, dar aceasta nu o fac pentru aceea, fiindcă aștept ce-va de la el, căci eu cred, eu am pânea mea de toate ădilele, și cu aceea, ce am, sunt mulțumit. (Aplaus.)

Onor. d. deputat a mai ăci, că Maghiarii ar voi să serbeze astăzi o

festivitate familiară. (Să audim!) Are dreptate onor. meu d. deputat colegă, fie însă convins, că ei și pe noi ne invită la serbătorea familiară, dar nu de aceea, fiindcă și-au făcut de principiu, ca toți cetățenii patriei acesteia să se înțeleagă între sine și să poată înainta patria. (Aprobare).

On. d. deputat ăci, că, dacă și se învață în scolile mai înalte limba maghiară, el nu ține de loc de potrivit, a o învăța și în scolile elementare. Eu nu știu, dacă on. d. deputat a vădută deja o casă fără temelie. Eu nu! Sau doară sunt numai aceia chemați a propăși, a ajunge la un oficiu, cari au eșit dintr'o casă domnească, și s'er-manul fiu de țeran să nu aibă ocaziune, a ajunge la o poziție, la un oficiu? (Aprobare). Eu cuget că on. d. deputat n'a dovedit mulțumită mare față cu aceia, cari și-au dat silința și au ținut de lipsă, a'l instrua în limba maghiară, pentruca să fie în poziție, a țină cuvântări așa de frumoase. (Ilaritate).

Să mi fie acuma permis, a supune așteptării partea a doua a proiectului de lege, respective direcția lui spirituală și a exprima totodată și părerea mea proprie în privința aceasta.

Eu, on. Casă, voi așteptui proiectul acesta de lege în trei direcțiuni. Întâiu cu privire la ținta, pe care și-a fost pus-o on. regim atunci, când a reprezentat proiectul de lege, dacă în spiritul acestui proiect de lege este o astfel de putere, pentru a pute ajunge ținta pusă? A doua, ce efect va avé spiritul acestui proiect de lege asupra diferitelor naționalități, ce viețuesc aici, cu privire la limba lor? și a treia, ce rezultate fericeitoare se pot aștepta de la înrîurînța în restimp de mai mulți ani și de la rezultatul înbucurătoriu al acestei legi?

On. casă! Eu cred, că această lege trebuie să lucre ca o lumină spirituală; popoarelor aparținătoare diferitelor naționalități trebuie să dea ocaziunea pentru însușirea limbii de stat pentru ca acele să fie capabile, a și pute exprima simțemintele lor și în această limbă. On. regim deci prin prezentarea acestui proiect de lege a voit să dea mijloace și ocaziune milioanelor ale popoarelor aici locuitoare, pentruca ele, înțelegând unele pe altele, precum se cuvine fraților, să poată lucra întrecându-se unele pe altele în interesul bine înțeleș al patriei (Aprobare). Și aici să mă escuse on. Casă, dacă spre dovedirea acestora mă provoc pe marea natură. Oamenilor este dat și de mâna nevădută a atotputernicului împlântat în pieptul nostru un simțământ simpatie către acele popoare, ale căror limbă ne-am însușit-o și o înțelegem. Cătră astfel de popoare simțim o simpatie neexplicabilă. Foarte adese însă se ivesce, că aceste popoare nu locuiesc în patria aceasta, că sunt popoare străine. Întru interesul nostru noi împărțăm bucuria și nenorocirea lor și luăm parte la durerile lor. Cu cât vom apropia mai mult popoarele locuitoare în patria ungurească, a căror datorință este, a și țină înaintea ochilor interesele patriei, dacă ele însușinduși limba statului, se înțeleg unele pe altele, precum se cuvine fraților, cu atât mai mult propagă salutația patriei. Căci, deși este adevărat părerea mea, că usul drepturilor constituționale a unei și aceleși țeri și purtarea datorințelor și greutăților corespundătoare va forma oare care legătură în giurul popoarelor aici conviețuitoare, totuși până acuma a lipsit și mai lipsesce și până în ziua de astăzi, precum toți o simțim, o legătură mai naturală, care apropie popoarele unele de altele, și aceasta este limba statului. Și eu onorată casă aștept dela întrarea în vigoare a acestui proiect de lege, că naționalitățile

locuitoare în această țară, apropiindu-se prin aceasta națiunii maghiare, nu vor exprima numai ci vor și simți cu căldura inimilor lor simțimintele lor proprii, ce le nutresc pentru patria aceasta.

Și dacă aceasta este adevărat, on. casă, și după cursul naturii, după principiul nestrămutat al naturii vecinice trebuie să fie adevărat, atunci stă și contrariul, că toți aceia, cari sau n'au avut ocaziunea sau nu s'au năisut a și însuși limba statului, poate nu voi greși dacă susțin, că acestia nutresc mult mai puțină simpatie pentru stat, prin urmare și pentru limba maghiară, pentruca ei, de oarece ei nu și-au însușit limba statului se simt aproape escluși din șirul factorilor ce lucră la mașinaria grandioasă a țerei. Și pentruca, dacă nu nemijlocit, totuși mijlocit ei înșiși sunt cauza. Eu on. casă, cred și sper și sunt convins de spiritul acestei legi, că va veni și trebuie să vină un timp mai bun, în carele, dacă naționalitățile aici locuitoare se înțeleg unele pe altele, se va nasce acel popor de 16 milioane, a cărui voință trebuie să ne fie sfântă la toți. (Aprobare viud).

Și aceasta este acel timp și unul din acei factori, la cari s'au provocat stimatul meu amic Daniil Irányi într'o ședință din sfârșitul lui Decembrie al anului trecut, declarând el după părerea mea cu hotărîre politică, că acela va fi al doilea întemeietor al patriei noastre, care împacă naționalitățile aici locuitoare cu națiunea maghiară, pentru ca contopite să formeze o națiune unită. (Strigări sgomotoase de Eljen). Și acceptând și eu, on. casă, aceasta ca basă, declar, că existența sigură a patriei acesteia și salutația milioanelor locuitoare în ea, că mai departe prin patria aceasta posesiunea sigură a locului, ce i se cuvine după drept între statele europene, atărna dela împăcarea frățească, ce are să urmeze, cu respectarea pretensiunilor drepte ale naționalităților aici locuitoare.

Să mi fie acum, on. Casă, permis, a și împrumuta argumentele mele și dela întâmplări mai îndepărtate, spre dovedirea necesară pentru punctul meu de vedere, nu fără temei schițat deja la începutul discursului meu.

On. Casă! Noi Sârbii, cari locuim în patria aceasta, am făcut foarte adese experiența tristă, a pute ceti în foi, dar mai adese încă a auđi observarea în adevăr pricinuitoare de durere, că noi Sârbii nu iubim patria. Mă rog de escusare, on. Casă, eu nu împărțesc părerea aceasta, căci Sârbii n'au causă, a nu iubi patria aceasta. (Adevărat este! Așa este!) Sârbii spre norocirea lor locuiesc în ținutul poate cel mai fertil al patriei acesteia. Acolo posed ei averea lor și pământul lor, ce ajunge spre susținerea familiilor lor. Ei se folosesc cu plăcere de drepturile constituționale ale acestei țeri, ei împlinesc datorințele corespundătoare și iau parte la greutățile comune.

În adevăr, on. Casă, Sârbii iubesc patria aceasta și iubesc drepturile sale constituționale, însă de oare-ce n'au ocaziune, a și însuși limba aceasta în timpul corespundătoriu, ei își exprimă simțemintele inimei, ce nu sunt legate de nici un fel de limbă, fiindcă simțământul e spiritual, în limba sârbescă, și eu cred că poți iubi patria aceasta tot astfel în limba sârbescă, ca și în cea maghiară și, dacă e de lipsă, o poți apăra tot așa de bine sârbesc ca și maghiaresc, și on. Casă, dacă cumva i-ar trece cuiva prin minte a ataca cu armele nemărginită unitate a acestei țeri, apoi-sunt convins, că pentru apărarea cauzei acestei sante poți muri tot așa de bine sârbesc, ca și maghiaresc. (Așa este! din dreapta). Și să mi fie iertat on. Casă, a ilustra această părere a mea cu o faptă is-

torică. (Să audim!) A fost un timp, pe care a însemnat-o istoria (Să audim!), când părinții nostri cu armele în mână, întrecând unii pe alții, precum se cuvine, formau cu pieptul lor un zid în contra dușmanului comun de atunci, și apărau poarta sântă a patriei acesteia și scutiau porțile Europei pe atunci deja civilizate. Ei o făceau aceasta în convingerea sântă, că sângele lor a curs pentru libertatea patriei acesteia și pentru sfânta lor credință, pentru aceea își jertfiau ei viața lor (Adevărat este! din dreapta), atunci însă, on. casă, unul nu înțelegea nici un sunet al celuilalt. Cum va mai apropia acest proiect de lege naționalitățile unele de altele, dacă se esecută potrivit, și cum va influența el asupra naționalităților în privința aceea, ca ei, nu vreau să ăci, cu armele în mână, de ce să ne ferească Dăeu, ci pe terenul spiritual să propășească la olaltă și să înainteze salutația patriei acesteia! (Adevărat este! din dreapta).

Atunci va veni timpul amintit de mine, când popoarele, înțelegând unele pe altele, vor scii să procure valoare ideii de stat maghiar și în curând apoi bărbatul de stat, ce stă în fruntea statului, va fi în stare, a aduce la valoare hotărîrea popoarelor înaintea areopagului european, dacă trântesce în cumpăna sa, întocmai spadei lui Brennus, voința poporului. Și aceasta, on. casă, va fi acel fericit timp, pe care cronistul fidel îl va însemna cu litere de aur (Aprobare viud din dreapta).

(Va urma).

Revista politică.

Sibiu, în 2 Maiu.

Alaltăeri s'au întrunit într'o conferință reprezentanții guvernului austriac și ai celui unguresc în ministeriul de externe. Scopul conferinței este în prima linie a statorî instructiunile pentru pertractările comerciale cu Serbia. Se sperază, că pertractările acestei comisuni micste vor fi terminate în puține zile.

Tot alaltăeri avuse loc primirea teritoriului Spizza din partea Austro-Ungariei. Înainte de amerge trupele destinate pentru ocuparea Spizzei au trecut granița și au înaintat neajunși la numita stațiune de port. Diregătoriile militare și civile austro-ungare fură salutate în Suttomore de cătră delegații muntenegrini ca mandatar ai principelui Nicolae: reprezentantul Muntenegrului a ținut cătră poporul adunat o vorbire, în care l-a provocat la credință pentru noul domnitor și la supunere oficiilor cesare și regesci: apoi urmă sub strigări de zivio predarea formală a teritoriului Spizza. Cu toate că timpul a fost foarte nefavorabil, poporul a concurs în număr foarte mare. Deputațiunea trimisă din Susan a rugat pe comisariul austro-ungar ca să aducă la cunoștința tronului simțemintele de loialitate, de credință și de supunere ale deputațiunei cătră prea înalta dinastie.

Din Constantinopole „Deutsche Zeitung” comunică următoarea telegramă: Aici se prepară mari schimbări. Karatheodori-pașa va fi demisionat; sultanul se ține înșelat prin el și prin contele Zichy și a declarat subscrierea sa pe convențiunea dela Novi-Bazar de stoarsă prin seducere. Dinpreună cu Karatheodori-pașa va merge și Kheireddin; Osman-pașa earăși este eroul zilei.

Comisiunile europene de delimitațiune își vor începe în zilele aceste earăși lucrările lor atât în Rumelia răsăriteană, cât și în Bulgaria. Comisiunea pentru Rumelia a plecat la Burgas, ear cea pentru Bulgaria la Adrianopole.

Notabilii din Rumelia răsăriteană au hotărît a trimite o adresă țarului drept răspuns la proclamațiune.

O voce din România asupra proiectului de maghiarizare!

În această privință cetim în „U. p. A.“ următoarele:

Camera din Pesta a început dezbaterile proiectului de lege pentru maghiarizarea naționalităților.

Nu ne place să ne amestecăm în afacerile din întru ale nici unui stat, după cum nu ne place să vedem pe străini amestecându-se în afacerile noastre: dar făcând parte dintre popoarele orientale, pe care situațiunea geografică și necesitatea existenței le obligă de-a trăi nu numai în pace unul cu altul, ci și în cea mai perfectă înțelegere, pentru ca astfel să și poată garanta reciproc și cu puteri unite interesele și existența credem, că este pentru noi o înaltă datoria patriotică de-a ne încerca să oprim pe poporul maghiar, și mai cu osebire pe actualii lui conducători, pe calea fatală pe care înaintează atât de răpede și ne-prudent.

Devisa marelui stat al Austriei a fost și este încă: *Viribus unitis* (cu puteri unite). Observarea acestui principiu a fost temelia politicii austriace; mulțămită acestei solide temelii, Austria a putut ține, în timp de veacuri, întrunite în giurul stindardului seu poporațiuni de ginți și de limbi deosebite.

Principiul egalității acelor poporațiuni între ele era puterea care le întrunia, le alipia una de alta, când nevoia apărării statului o cerea, dar le lăsa libere de-a trăi oare-cum o viață a lor propriă, de-a se cultiva în sens național păstrându-și limba și având o autonomie oare-care.

Constituțiunea din 1866 este primul pas făcut afară din calea vechiă și înțeleaptă pe care o indicase voința diferitelor poporațiuni și necesitatea existenței lor naționale și în același timp comună cu a celorlalte. Constituțiunea aceea asigură națiunii maghiare o existență separată; din acest punct de vedere ea trebuia să fie primită cu bucurie de toți oamenii ce doresc a vedea Europa organizată după naționalități; din nenorocire, ea avea însă defectul capital de-a despoia pe celelalte națiuni din regatul unguresc de drepturile recunoscute lor și până aci practicate, de-a le impune un fel de micșorare în situațiunea lor politică, micșorare, pe care n'au meritat-o, care este nedreaptă, nelogică și chiar primejdioasă.

Acea constituțiune fû primul pas pe-o cale greșită, după noi, întru cât privește celelalte naționalități, afară de cea maghiară și contrarie învățămintelor istoriei; proiectul pentru maghiarizarea naționalităților este al doilea pas pe această fatală cale.

Învățămintele ce tragem din istorie, principiile ce profesăm, necesitatea întrevădută și de unii politici maghiari cu toate popoarele orientale să trăiască în înțelegere unul lângă altul, pentru a și putea garanta reciproc existența, ne impun a face această deșteptare vecinilor noștri Maghiari.

E o mare și neertată greșală de-a repeți în secolul XIX și în mijlocul Europei procederi deja învechite și care ori unde au fost aplicate până acum n'au dat de cât rezultate rele.

Aducă și aminte de aceasta bărbății politici maghiari înainte de-a înscrie ca un simbol de credință în legile lor persecuțiunea, suprimarea unor naționalități.

Aducă și aminte că națiunea română, redusă la iobăgie, persecutată, ajunse în Ungaria și Transilvania mai rău decât clasa Paria pe pământul udat cu sângele și cu sudoarea strămoșilor ei, nu și a perdut de loc naționalitatea, nici caracterul seu național.

Acest exemplu trebuie să învețe pe vecinii noștri, Maghiarii, că națiunile în genere și națiunea română mai în particular, nu se desnaționalizează. Prin urmare, noile silințe de desnaționalizare prin legi, ce le-ar face ei astăzi, nu ar contribui de cât a introduce inamiciția între două naționalități, ce trebuie să rămână și să devină în adevăr amice, fără ca aceste legi să și poată ajunge vre-o dată scopul.

Oamenii politici maghiari sunt în momentul de-a face un pas greșit din toate punctele de vedere. Ne împlinim datoria de vecini și amici de-a le spune părerea noastră.

Corespondențe particulare

ale „Telegrafului Român.“

Cluj, 1 Mai. (O suspiciune nouă a lui „Kelet“. Cine nu a avut ocaziune a vedea în viață până unde poate duce patima (passiunea) pe omul, în a cărui inimă s'a incubat? Cine nu și-a întors cu greață și dispreț fața de cătră bețivul, care aruncă ființa omenească sub gradul dobitoiciei? Pe cine nu l-au cuprins fiori de crișnitul dinților a furibundului? Și cine pățindu-le aceste odată în viață ar mai da bucurie față cu astfel de creaturi?)

De multe ori m'am îngreșat de ura nedumerită a orbitului organ al ultrașovinistilor dela „Kelet“, a cărui mai ales un corespondent nu are altă chemare, decât a sta ca cucuveica pe vârful arborelui, a spiona toate mișcările noastre, a țipa în toată lumea largă, a relatea pe calea sa la locul seu, apoi a bate clopotul într-o dungă cât va vedea unde-va vre-un mic semn de viață la noi. Cum i se umple gura cucuveicii din orașul vecin sau respective i se golește posunariul unui anumit domn ajuns din diurnist polițian nu de mult la onoare mare, de loc e la mână „Keletul“, în care toarnă veninul bătăucei sale pentru 5—10 fl. de articol, plătindu-i-se mai scump acele, care sunt mai pline de blasfemii și insulte triviale în contra Românilor. Suspiciunea, denunțarea și calumnierea, aceasta e jumătatea din programa politică a lui „Kelet“. Aceste, și cu ele veninul urei și orgoliului nedumerit le varsă „Kelet“ în peptul concivilor noștri de rasă maghiară. Cucuveica cântă prima violină în quartetul compus dintr'un Jidan, un Armean și doi Români renegați.

Ea denunciase prin „Kelet“ pe profesorul Dr. S. la ministeriu, că în propunerile sale despre limba și literatură română la universitatea maghiară de aici îndrăsnesc a ceti și câte o poezie românească.

Ea denunciase prin „Kelet“ pe damele române, că îndrăsnesc a forma pe teritoriul coroanei ungarice comitete pentru de-a aduna milă celor răniți de arme păgâne.

Ea denunciase prin „Kelet“ pe biata asociațiunea noastră pentru cultura și literatura poporului român de un simplu complot în contra statului maghiar.

Și tot ea vine acum în numerii 115, 116 și 117 a faimosului „Kelet“ și insultă și calumniază cu setea de sânge a unei liene turbate și cu furia unei beștii sălbatice pe „Telegraful român“, pentru că a îndrăsnit a și ridica vocea în contra șovinismului din mânăstirea Ursulinelor din Sibiu.

Aș fi trecut cu despreț și peste aceste insulte triviale ale lui „Kelet“ dacă s'ar putea privi acele numai de erupțiunile nemărginite ure de rasă a cunoscutei cucuveici. Dară prin articolul acela de 6 coloane se intenționează altceva, mai mult decât uciderea morală a d-lui Petri, mai mult decât stigmatizarea metropolitului gr.

or. de agitator politic. Apoi știu din trecut, că denunțările evaporante din mocirla aceasta se înalță ca norii negrii la Olymp, de unde se descarcă apoi ca grindina asupra agrilor sēmănați.

S'a pus de astădată toporul la trunchiul arborelui celui mai puternic sub care se mai umbresce existența individualității noastre politice-naționale. *Sugrumarea presei române*, a „Telegrafului“, a „Gazetei“, a „Observatorului“ și a „Școlii române“ aceasta e problema, ce vrea să o deslege „Kelet“.

Eată ce țice el în numărul 115 din 8 Mai:

„Întru adevăr minunate lucruri „cetirăm săptămâna trecută în foile din „Sibiu: „Teleg. Rom.“ și „Tageblatt“, „cel dintâiu organul „bisericei gr. or. „a Românilor din Transilvania și Ungaria“, cel din urmă organul bisericeii săsescei protestante, două diare, „a căror mai fie-care număr aduce lucruri contrare nu numai națiunii maghiare, dară chiar și statului, fiind „cel dintâiu propagatoriul daco-romanismului, acesta din urmă a pangermanismului. Cu toate că chemarea „lor ar fi de-a reprezenta nu numai interesele naționale, ci cele alor două „confesiuni creștine, ele totuși propovduesc după dragul lor mai în fiecare număr în loc de legătură prin „amoare creștinească imnul urei de „religiune și de rasă în contra altor „confesiuni, dar mai ales a romano-catolicilor, și în contra altor națiuni, „dar mai ales a Maghiarilor. Pentru că „de să și iau din când în când la proces de presă, totdeauna se absolvează „prin juriul din Sibiu, pe care îl călbejiră deja cu totul și l' dresară după metoda ultracechilor. Oare nu ar fi bine dacă și-ar însuși și regimul maghiar aceea manieră „a ministerului austriac de-a „supune pe acești oameni în „criminați cu cele mai grele „abateri (bünökkel) juriului „altor orașe? Prin aceasta ar „pune capăt multor rele necualificabile riscând numai renumele seu de ultraliberalism, ceea ce și fără de aceasta nu se aprețiază. Ceea ce „născocesc nesce creeri imbuibați de „ură națională și confesională în Sibiu, aceea o cetesc a doua, treia și „mai întâiu cu uimire apoi cu crișnire de dinți preotul, învățătorul, notariul și alții până în cel mai de pe „urmă sat românesc și săsesce și seminția aruncată de mâni sacrilege (Isten-átkozta kezektől) a atâror patimi sălbatice, nedemne de om și sugrumătoare de ori-ce simț mai nobil, răsare de loc cu îmbeșugare în „toate părțile țerei.“

Aici nici că mai e de lipsă să cetim în tre șire, pentru că e pus în șire destul.

Să nu scăpăm însă din vedere insinuațiunile mai multor deputați diețali cari spriginiră cu ocaziunea debaterilor proiectului de lege pentru introducerea limbei maghiare de studiu obligat în scoalele popor. confesionale. Și cei mai calmi dintre acestia se exprimară într'acolo, că opozițiunea ce o fac deputații nemaghiari nu e altceva, decât agitațiune; vorbirile lor nu cuprind decât frase goale precalculate numai spre a suscita patima urei între naționalitățile patriei.

Toate aceste arată destul de clar, că pasul procesim al șovinismului va fi înădușirea opiniunii publice naționale; sugrumarea presei, suspiciunea și terorizarea celor, cari își vor ridica vocea întru apărarea noastră. E o consecență logică aceasta a sistemului șovinistic și unica problemă ce n'a rezolvit-o încă politica predominantă astăzi la noi.

*) doară Turda — ?? Trad.

Prin delăturarea ălor $\frac{2}{3}$ părți funcționari români din oficii publice, prin dislocarea celor rămași în funcțiune pe la Seghedin, Dobrițin și Sátoralga-Ujhely a reușit a desface cu totul inteligența de popor. În scoalele noastre se va da ocaziune pruncilor noștri de-a învăța limba statului. Mai rămâne presa națională; sugrumată și aceasta, e gata Eldoradul șovinismului.

Să nu așteptăm și în privința aceasta până ne va arde mucul la degete; să ne îngrijim din bună vreme de-a salva presa națională unicul organ, ce va putea însuflăi lănceșindele noastre puteri. Să punem cu toții din toate părțile cât putem, spre a scăpa sērmana turmă luată în goană din toate părțile!

A. T.

Viii și Morții.

Este un obicei vechiu ca rudeniile să vestească prin diare trecerea din viață a rudeniei lor. Acest obicei ar fi trebuit poate să l' țină și rudeniile repausatului preot Ioan Popescu. Durerea însă și modestia a impus acelora ca să nu facă svon prin diare cu moartea rudeniei lor, ci să și plângă nenorocirea în singurătate.

Dar unul din cei ce fusesc la înmormântare aduse în „Tel. rom.“ Nr. 39 la cunoscința publică durerea celor rămași în viață. Binevoitoriul scriitor cu această ocaziune și-a permis a trece preste mărșinile unui simplu anuțiu, descriind însușirile repausatului și încopciind de aceasta o imprudentă caracterizare a preoției din acel tract

Am regretat din inimă publicarea acelei corespondențe, și în persoană am exprimat regretele mele D-lui Redactor. — Era însă făcut, publicat, și eu ca frate al repausatului mă vedui pus în o poziție mult mai delicată decât să dau o rectificare.

În scurtă vreme am înțeles că un amic de-aci ar fi provocat pe unii din preoții acelui tract ca să rectifice nechibșuita corespondență dându-le îndrumări. Aceasta m'a liniscit, creșdend, că acei preoți își vor sci face datoria.

Pe cât însă a fost de mare credința mea pe atât de mare mi-a fost durerea vădend lipsa de bun simț, de tact și moderațiune în corespondența lor din 23 Aprilie, publicată în Nr. 49 al „Tel. rom.“ scrisă în nesce termini atât de pătimăși, în cât îi vine omului să nu creadă că nesce preoți, cari tind la apărarea onorului lor, să fie capabili a și da un atare testimoniu.

În loc ca d-lor să se ocupe cu serioșitatea pe carea o cerea gravitatea causei numai de apărarea onorului și caracterului lor atacat — după ce odată citează ca autoritate și pentru d-lor maccima moralei păgâne „de mortuis nihil, nisi bene“ — D-lor ca creștini și preoți cu morală creștină iau la goană pe doi morți pe tatăl meu, și pe fratele meu sciind bine că aceia nu se mai pot apăra, și că prin citarea corespondență nu le-au greșit nimic. Bieții morți nici în morment n'au pace de nobilii lor confrăți. — În fața acestei proceduri demne de altă clasă de oameni, onor. public va înțelege că mie, ca fiu și frate al morților atacați, nu mi este iertat a sta indiferent. — Sânt împregiurări în cari nu te poți retrage de la apărare, de ar fi atacatoriul ori-cine.

Dacă acești preoți, cari, pentru a da mai mare putere cuvintelor lor nedemne de preoți, se decorează cu toate titulele cele grele la cumpănă, au fost așa de puțin obiectivi, să mi fie permis a fi strict obiectiv și prin urmare a nu atinge persoane nici de ale celor vii, cu escepțiunea numelui „Șagău“ ca autorul și primul subscritoriul al năvalei contra celor morți.

Eu mă voi ocupa cu apărarea adevărului întru cât se rapoartă la morții atacați.

Dl. Șagău, căci a d-sale este stilul — și stilul este omul — în nesce termini ce l' caracterizează destul de strict, susține:

1. față de tatăl meu a) că a fost cel din urmă preot din tract; b) că a introdus discordiile în tractul cel liniscit; c) că insinuarile, calumniile și procesele discipli-

nare (a bună samă contra preoțimei) a fost forța tatălui meu¹⁾;

2. față de fratele meu: a) că a fost impus parohiei în contra tuturor protestelor b) că n'a fost iubit de parohieni și n'a putut să și câștige încrederea lor²⁾.

Ad 1. a) Dacă dl. Șagău prin „cel din urmă preot din tract“ înțelege ce a înțeles oare cine când a scris: „cel din urmă elen“, că adevărat preoții după cum trebuie să fie preoții, în acel tract, cu tatăl meu a încetat de-a mai fi — d-sa este în eroare. De-o parte, voiu spune-o lămurit, prea înalță pre tatăl meu, de alta prea degradează pe preoții acelui tract, din cari și d-sa face o onorifică parte. — Dacă însă dl. Șagău înțelege aceea ce se vede că înțelege, că adevărat tatăl meu a fost pe treapta cea mai de jos a cultului și moralei, a chemărilor sale de preot, și că toți ceilalți preoți din tract 'i-au fost superiori — apoi (eu las bucuria preoțimei această măgulire) Metropolitanul repausat marele Andrei împreună cu Consistoriul arhiepiscopesc au fost fruntea și spriginul ignoranței și imoralei, pentru că „pe cel din urmă preot“ al acelui tract 'l-au denumit Administrator prot. în care oficiu de onor a rămas până la moarte. Și on. public este deplin încredințat, că mărturia Metropolitanului Andrei și a celei mai înalte corporațiuni din arhiepiscopie este inferioară afirmării unor preoți din acel tract, afirmări întărite de ponderoase titule atârinate lângă nume.

ad b) „că tatăl meu ar fi introdus intrigile în acel tract până atunci liniștit“ nime nu scie mai bine ca dl. Șagău că este neadevăr. Eu nu voiu intra în documentarea sorgintei și susținerii acestor intrigi, ce se țes de mulți ani, căci așa fi silit să ating persoane, — și apoi tocmai de personalități voiu să me feresc. Atâta însă este fapt: că intrigile datează ceva înainte de era administrării tatălui meu; ear după ce intriga eși în defavorul intriganților, intrigile se continuă cu multă stăruință. Că se mai continuă sau nu — nu privesc. — Cred că dl. Șagău mă înțelege și nu va stăruia să se facă lumină asupra acestei cestiuni;

ad c) Calumniile, insinuările și procesele disciplinare de cari vorbesc dl. Șagău să mi fie permis a le declara de: „șii mamă gușată să nu'i dică“, măcar că repausatul nu le mai poate dice. Pe circa dl. Șagău a dovedit numai una, pe care să o atribuie tatălui meu, eu îi garantez că 'l voi dovedi ca autor a unui șir întreg de atari virtuți.

Cred însă că dl. Șagău nu va consimți la descrierea biografiei d-sale.

ad 2. a) „Fratele meu repausat a fost impus parohiei în contra tuturor protestelor“ susține dl. Șagău et comp. Această a-facere își are o istorie lungă, pe carea dl. Șagău o scie destul de bine. Și, tocmai fiind că o scie așa de bine, eu nu înțeleg imprudența d-sale de a o resuscita mistificând. Spre a aduce lucrul la adevărată valoare, mă mărginesc tocmai în interesul d lui Șagău numai a constata că: după moartea tatălui meu întreg poporul cu unanimitate a stăruit pe lângă fratele meu să meargă la Sibiu și să le vină preot.

Fratele meu, vădând această dorință unanimă s'a înduplecat a pași pe cariera preoțească părăsindu'i cea politică, a mers la clerică și la timp s'a preoțit. Dar în timpul cât a fost la clerică poporul a fost intrigat mereu; s'au făcut proteste false peste proteste false, cu deci de nume închipuie, ca să se împedice preoțirea fratelui meu. — Causa a fost: mult petiția dignitate de protopresbiter. În sfârșit dovedindu-se toate protestele de cari vorbesc dl. Șagău de netemeinice, fratele meu se preoțit și aședă preot în parohia carea l'astepta — adevărat „în contra tuturor protestelor“ false, a căror autor se scie bine cine a fost, cum

¹⁾ Se înțelege că P. Galation Șagău le dice acestea indirect, referindu-le la „duchul satanei“, „duchul necurat“, „duchul diavolului“, despre carele dice că a intrat în acel tract cu era administrării tatălui meu.

²⁾ Rog pe on. cetitorii, dacă îl iartă bunul simț, să recitească citata corespondență, căci mie nu mi dă mâna a reproduce termenii ordinari, ce-i folosesc dl. Șagău et. comp. și să vadă dacă am înțeles bine pe acest preot.

se scie și autorul intrigelor țesute spre desbinarea poporului din Ripa de jos. — Sânt acte și mărturii, care sânt în stare a lămurii cestiunea pe care fratele meu o dedese uitării și peste carea eu în interesul liniștei, trăseseșem dungă. Cred că dl. Șagău et cons. mă înțelege.

ad b). „Fratele meu n'ar fi fost iubit de popor, a cărui încredere n'a știut'o câștiga“ susține dl. Șagău, după ce odată declară a nu se atinge „cam de o dată“ de această cestiune (semn că are să se atingă în viitoriu). Ear spre dovedirea aserțiunii sale se provoacă la subjucele cercual, un preot și un învățătoriu, reproducând nesce cuvinte ce acești domni le-ar fi aușit dela „poporul cel mai de frunte“ din acea parohie, carele era la lucrul câmpului. — Dacă și intru cât a avut fratele meu iubirea și încrederea poporului, eu voiu fi așa de loial și voiu mărturisi că pentru mine în parte este un mister. Vor scii acei poporeni dacă 'l au iubit și dacă nu, dacă el a avut sau nu încrederea lor. Vor fi fost unii cari 'l au iubit și i s'au încredut, dar poate să fi fost alții cari să nu 'l fi iubit, să nu i să fi încredut. Poate va fi avut și el inimi, precum ne dovedește dl. Șagău. Eu nu afirm nimic în favorul repausatului; căci mi s'ar pute atribui parțialitate. Împregiurarea însă că la înmormântare, din cauza marelui mulțimi de popor ce a asistat, provodul nu s'a putut săvârși în biserică, ci a trebuit să se săvârșească în cimiteriu, care era plin de popor, poate n'ar fi o dovadă că fratele meu n'a fost iubit de fiii sei sufletesci. Ear împregiurarea că pe lângă toată scurțimea timpului³⁾, întreagă inteligența din giur, fără excepțiune și fără deosebire de confesiune care a putut fi încunoscintă în absența mea, a făcut ultimul onor fratelui meu — poate n'ar fi un rău atestat pentru repausatul.

Ce privesc mărturia invocată a d-lu subjuce cerc. și a unui învățătoriu — pe preot îl las la o parte — cătră cari „poporul cel mai de frunte“ să se fi exprimat în termenii citați de dl. Șagău; să mi fie permis a o trage la îndoială. Aceasta cu atât mai vartos, cu cât poporul necărturariu, pe care și dl. Șagău îl cunoaște destul de bine a) este mai nobil în expresiuni decât dl. Șagău, care insultă pe acel bun popor prin cuvintele „bine că am scăpat de dracul“ și b) nu scie vorbi în alușuni biblice. Cuvintele citate de dl. Șagău, stând în strinsă legătură cu cele necitate ale D-Sale („din iubirea cea mare ce o aveau cătră repausatul lor păstoriu, s'au exprimat unii: „bine că am scăpat de dracul, ce a sărit peste gard în mijlocul turmei“) arată că și cele citate sânt productul acelei gândiri a cărei sânt cele necitate.

Cred că cu aceste s'ar fi redus afirmările conșiențioșilor preoți desnumiți la adevărată valoare în ce privesc pe cei repausați.

Ne mai rămâne încă moralul cel atât de instructiv al acestui cap de operă, făt al unor preoți ce și aperi ce au mai scump, onorul și caracterul.

Nu făceam această trasetură dacă „moralul n'ar fi lovit în față prin deasa luare a numelui lui în deșert de acești preoți calumniatori ai fraților lor repausați.

Dl. Șagău și conșii nu sânt așa naivi să nu scie (aceasta o dovedește mactima latinească citată de ddlor) că dacă scrie cineva despre cei morți, și acestia n'au fost cumva nesce criminaliști, serie de comun favorabil; ba (amăsurat altei versiunii a mactimei citate: aut bene, aut nihil) a oarea își permite chiar și esagerări, fără ca prin aceasta cei vii să se afle vătămați. Și încă când aceasta o face unul carele nu aparține familiei repausatului — ca în cazul de față — cearcă de comun să scrie cât mai favorabil, din singurul îndem de a mângăia pe cei intristați. Și când ar veni cineva să desmintă ceea ce strictissime adevărat adevărului s'a scris s'au nu s'a scris despre cel mort — lucru ce până la dl. Șagău nu s'a mai aușit — toată lumea iar lua

³⁾ Cei mai mulți au primit anuneul numai în ziua înmormântării.

în nume de rău, iar atribui procederea ca provenită din ură, maliție, — faptul 'ar timbra de „immoral.“

Acum, chiar să se fi scris esagerări despre cei morți, atribuindu-le însușiri pe cari ei nu le-ar fi avut: ce motiv poate fi pentru dl. Șagău ca să pornească cruciată contra lor?! Au strălucirea celor morți il orbesce?! ori îi pun pedecă planurilor și scopurilor d-Sale?! Sânt oare cei morți responsabili pentru aceea ce a scris cineva despre ei?! — N'a avut dl. Șagău și cu preoții comandați de d-sa altă de lucru decât în acest chip să și implinească chemarea preoțească de-a mângăia pe cei intristați?! Acesta să fie oare caracterul preoțesc?! Amin, voiu dice și eu, astfel de caracter n'are lipsă de apărare.

Dar dl. Șagău cu nobilii sei colegi nu s'a mulțamit cu atâta: D-sa a calumniat pe cei repausați. (Insuși ni-o spune dicând: „Totodată fiindcă nu voim a macula pe nimenea de după culise...“ indicând că maculează pe față „cu numele dat în s. botez.“)

Consecența moralului o va trage onor. lector.

În sfârșit: nu sum eu care să judec asupra soiului de caracter dovedit de numiții preoți, — este cel ce caută și judecă. Atâta însă este hotărât că dacă vechiul și zelosul peștoriu de protopopie prin acest fapt a voit să se recomănde spre logodire, și-a ajuns scopul, recomandându-se de minune.

Ear preoții din acel tract vor pute privi cu mândrie la colegii lor, cari și-au eternizat numele în Nr. 49 al „Telegr. rom.“ din anul 1879.

Sibiu 1/13 Maiu 1879.

Simeon Popescu.

Varietăți.

* (Necrolog). Maria N. Ciurcu născută I. Nica în urma unei grele suferințe și după împărțășirea cu st. taine a repausat în etate de 46 ani și după o fericită viață casnică de 29 ani. Rămășițele pământesci s'au înmormântat în cimiteriul bisericei „sf. Treimi“ în 30 Aprile (12 Maiu) a. n. Fie'i țărina ușoară!

* (Sabia de onoare). A. Sa R. Domnitoriul va primi în curând un semn mai mult despre iubirea și devotamentul Românilor și care va fi una din cele mai frumoase amintiri despre glorioasele fapte săvârșite de armata română pe câmpul de bătae din Bulgaria, sub conducerea bravului ei căpitan. Aceste semne de omagiu și de aducere aminte va fi o sabie de onoare pe care corpul oficiăresc o va oferii domnitoriului în memorabilia de 10 Maiu. Credem a face o plăcere cetitorilor nostri descriind acest frumos dar. Mănerul sabiei, de aur masiv, reprezintă un vultur pe al cărui cap se află coroana regală. Ochii sei sânt două petricele de rubin. Partea interioară a mănerului poartă inscripțiunea: Gloria eroilor căduți! Pe fie-care din cele trei ramure ale apărătorului mănerului se află înscrisă una din localitățile Grivița. Rahova, Smârdan. Partea din dosul mănerului cu care se termină aceste trei ramure reprezintă medalia Virtutea militară și crucea Trecerea Dunărei. Limba sabiei e din Toledo și poartă pe o latură inscripțiunea: Bravului nostru Căpitan, ear pe cealaltă: Bunul nostru Suveran. Pe dosul limbei, adevărat pe partea opusă taișului Virtutea romana rediviva. Teaca e de oțel, având pe o latură Steaua României, ear pe cealaltă armele țerei. Această frumoasă sabie e luată de cei dintâi artiști din Paris, în casa Froment Meurice. „Românul.“

* (Tatăl nostru al mamelucilor). Cetim în „M. O.“: În articolul de fond a lui „P. H.“ cetim următorul soi

de rugăciune, care acomodată la cursul ideilor „gardei corporale,“ și credincioaselor „diarelor inspirate“ corespunde foarte situațiunii și opiniunii publice:

„Tisza Calmán, carele ești în palatul ministrului president, laudese numele tâu; remăie împărăția ta; fie voia ta, precum în casa deputaților „așa și aici în redacțiune; pânea noas-tră cea de toate dîlele dăne-o nouă mîne; și ne iartă păcatele noastre, precum și noi nu iertăm pe cele ale contrariilor tîi; dacă cumva ne duci în ispită, nouă nu ne pasă, dară mînuiescene pe noi de afurisiții de creditori nostri; că a ta este Ungaria, puterea și banii și rămână totdeauna „a ta, Amin“.

Telegramă.

(Servij particular al „Tel. rom.“)

Budapesta, 2/14 Maiu. În casa magnaților la desbaterea proiectului de lege pentru introducerea limbii maghiare au vorbit: metropolitii Vancea și Romanul, episcopii Mețian și Mihali contra; episcopii slovaci Császka și Ipolyi, și comitele suprem Ujfalusi pro; apoi proiectul s'a primit în general. Astăzi la desbaterea specială metropolitul Romanul a făcut trei propuneri de modificare; proiectul însă s'a primit fără modificare.

Sciri ultime.

(După „S. d. T. B.“)

Berlin, 14 Maiu n. Proiectul de constituție pentru Alsasia-Lotaringia demândă denumirea unui locoșitoriu cu rezidența în Strasbourg în locul cancelariului imperial, mai departe un ministeriu în Strasbourg, a cărui șef este un secretar de stat, apoi instituirea unui consiliu de stat pentru opinarea proiectelor de lege și pentru reprezentarea în consiliul federativ cu vot consultativ.

Petersburg, 14 Maiu n. Focuri nouă s'au întemplat în Orenburg în 8 și 12 l. c., în Uralsk în 11 l. c. și în Irbel în 12 l. c. Preste tot locul s'a constatat o pagubă mare.

Posta Redacțiunii.

D-lui A. I. în Hondol. Vom lua notiță.

„De sub poalele munților apuseni.“ Ne rugăm pentru puțină așteptare; spațiul ne este foarte îngust.

Argir „de lângă valea Craiului.“ Vom aduce cât ne va permite spațiul un estras scurt din cele împărțășite.

Învățătorului, inspectorului, și gomanului din Apatia. Adresați-vă la comisiunea administrativă a tipografiei arhiepiscopescane.

On. comitet al balului român din Viena.

Cu plăcere vom satisface, însă mai târziu.

D-lui D. C. în Cubin. Ne pare rău a nu pute face întrebuințare.

D-lui F. A. în Vinerea. Mulțamim.

D-lui Maior Ioan de Crainic în Bucuresci. Pentru publicul nostru nu are interes. Actele alăturate sânt puse la dispozițiunea D-Voastre în biroul redacțiunii.

L. B. L. în Budapesta. Partea primă vom folosi-o cu altă ocaziune; partea a doua este învechită.

Bursa de Viena

din 14 Mai n. 1879.

Metalicele 5%	66 65
mprimutul naț. 5% (ar gint)	67 15
Împrumutul de stat din 1860	124 —
Aciuni de bancă	832 —
Aciuni de credit	260 —
Valuta nouă imperială germană	240 30
London	117 35
Argint	—
Galbin	5 53
Napoleon d'aur (poli)	9 36